

A magyar rendészettudomány úttörője, Karvasy Ágoston

SALLAI János

A magyar rendészet történetének első jelentős állomása Karvasy Ágoston: „A közrendészeti tudomány” című munkájának 1862-es megjelentetése volt. Az emblematikus jogtudós-akadémikus munkássága megalapozta a rendészet elméletét. Első, legsikeresebb műve „A politikai tudományok rendszeresen előadva” című értekezés volt, amelyben a korszakban megszokott módon tárgyalta a „rendőrségi tudományt”. Publikációmban Karvasy Ágoston életének főbb állomásai mellett a közrendészetről írt könyvét mutatom be.

Az elmúlt évtizedben egy – a rendészet 19. századi, jogi intézményként való megjelenése óta eltelt – hosszú időszakot zártunk le azzal, hogy ma már a Magyar Tudományos Akadémia önálló diszciplínaként ismeri el a rendészettudományt. Ennek a folyamatnak véleményem szerint az első emblematikus állomása Karvasy Ágoston: „A közrendészeti tudomány” című munkájának 1862-es megjelentetése volt. De ki is ő, aki nemcsak a rendészettudomány, hanem egyúttal a közgazdaság-, politika- és jogtudomány területén, valamint az egyetemi oktatásban is a magyar közélet egyik legjelesebb alakja volt? Jelen cikk célja, hogy (a teljesség igénye nélkül) bemutassa Karvasy Ágostont, megjelenítse a számunkra – a rendészettudomány kutatói, művelői számára – releváns munkáját, s egyben inspirálja a rendészettudományi karon MA-tanulmányokat folytató hallgatókat, hogy szakdolgozatuk vagy esetleg későbbi PhD-disszertációjuk témaként válasszák Karvasy Ágoston életét és főként a jog- és rendészettudomány területén végzett munkásságát.

Karvasy Ágoston 1809. május 1-jén született Győrben. Apja Karpf Antal. (Családi nevét 1842-ben változtatta Karvasyra.) Tanulmányait szülővárosában, majd Pesten végezte, ahol jogi diplomát szerzett, majd rövid ügyvédi tevékenységet folytatott. Ezt követően oktatói pályára lépett. 1835-től a Nagyváradi Királyi Akadémián, majd 1838-tól a Győri Jogakadémián oktatott 1848-ig. Oktatói munkájáról a következőt írták: „Karvasy is mint egyike a nagyobb tehetségű, jobbirányú s buzgóbb szakembereknek, tanári működésének alapjául tökélyesebb segédszert iparkodván venni, fent érintett munkájának kidolgozásához fogott, s rövid idő alatt oly elismerésre tett szert, hogy a munka az iskola termein kívül is becsültetni kezdett, a fiatal tudósnak az akadémiai tagságot meghozta.”¹

Tudományos munkájának legnagyobb elismerését jelentette, hogy a Magyar Tudományos Akadémia 1846. december 18-án levelező tagjává választotta, ezt azonban sajnos nem követte a rendes tagság. Székfoglaló előadását, „A nemzeti képviselőről”

1 Szigeti (1991) 1.

címmel, 1847. június 28-án tartotta meg.² Pályafutása ezt követően Pesten folytatódott, ahol 1849-ben a Pesti Egyetem³ (mai nevén: Eötvös Loránd Tudományegyetem) tanárává nevezték ki, és 1868-ig, nyugalomba vonulásáig itt tanított, majd ezt követően Bécsbe költözött.⁴

Első, legsikeresebb műve „A politikai tudományok rendszeresen előadva”.⁵ Az első kötet „az alkotmányi politicát, az általános igazgatási politicát, az igazságszolgáltatási politicát, és a politikatudományt” tartalmazza, a második a státuszgazdasági tudománnyal foglalkozik, míg a harmadik kötet tárgya a „fináncztudomány”.⁶ Amint első fő művéből is kitűnik, Karvasy a tudományok igen széles skálájával foglalkozott. Főként a jog- és közgazdaságtudomány területén alkotott kiemelkedőt. A rendészettudomány művelői számára fokozott jelentőséggel az első kötet negyedik része bír, amely – „Rendőrségi tudomány” címmel – főként a népesedés kérdéseit, az oktatás- és művelődésügyet, a szegényügyet, a közbiztonság és a sajtószabadság, illetve a cenzúra kérdéseit, az állampolgárok személyi biztonságának egyes elemeit (beleértve a ma is idetartozó témákon kívül például a párbaj, a magzatelhajtás, az óvodák, a közszükségleti cikkek szükséges kínálatának és elfogadható árának biztosítása stb. kérdéseit is), az egészségügyet, a tulajdonbiztonságot (a bűncselekményeken kívül a tűz, az árvíz, a járványos állatmegbetegedések elleni védekezésre is kitérve) és végül a rendőrség kezelését tárgyalja.⁷

Karvasy Ágoston munkái közül a rendészettudomány kutatói számára (a már említett „A politikai tudományok rendszeresen előadva” I. kötete mellett) „A közrendészeti tudomány”⁸ című, első magyar nyelvű rendészettudományi könyve meghatározó. Ebben a művében az alábbi fő témákat fejtette ki:

- „közrendészeti tudománynak fő elvei”,⁹
- kulturpolitika oktatás, tudós társaságok, vallási műveltség,
- szegényi rendőrség,
- az államnak közbátorlété,¹⁰

2 Uo. 2.

3 1864–1865-ben a Jog- és Államtudományi Kar dékáni tisztjét is betöltötte.

4 Szigeti (1991) 2.

5 Karvasy (1843–44)

6 Uo. 4.

7 Uo. 5–6.

8 Karvasy (1862b); második, tökéletesített és bővített kiad. (1866); harmadik, átdolg. kiad. (1870)

9 Karvasy a közrendészet elveiként a következőket sorolta fel:

- A rendőrségnek csak ott kell közbenjárni, ahol a polgárok saját tevékenysége sikertelen.
- A közrendészeti intézkedések egyezzenek meg az erkölcsösséggel!
- A rendőrség által használt eszközöknek nem szabad a polgárok jogaival ellentétesnek lenniük.
- A rendőrségi intézkedés nemcsak jogos, hanem célszerű is legyen!
- Több eszköz közül azt kell választani, amely a jog határain belül a legbiztosabban vezet a cél elérése felé.
- A rendőri hatalom ne váljon rendőri hivatalnokok önkényévé!

10 „Áll pedig a közbátorlét az államban a köz csend és rend, az államhatalom és hatóságok tekintélye, a törvények uralma fenntartásában, és az állami kötelék és szervezés biztosításában.

A közbátorlét megháboríthatatik:

- nép csoportozása,
- zenebona,
- zendülés,
- forradalom.”

- a személyek bátorléte,¹¹
- orvosi rendőrség, vagyis közegészségügy,
- vagyonbátorság.”¹²

Ma már megmosolyogtató a „közbátorlét” vagy a „vagyonbátorság” kifejezés, de úgy gondolom, megfeleltethetők a köz- és a magán- (vagyon-) biztonságnak. A fentiekén túl Karvasy művében (elsőként és magyarul) részletesen rögzítette a közrendészeti tudomány fogalmát, miszerint: „A közrendészeti tudomány (Polizeywissenschaft) azon elveknek foglalhatja, melyeknek alkalmazása által az államban a fenyegetődő veszélyek és háborítások közvetlenül elháríthatnak, azoknak káros következtetései megszüntetnek vagy enyhíttetnek, és az emberek finomabb szükségletei, melyeket a magasabb műveltség kíván, kielégíttetnek. A veszélyek és a háborítások, melyeknek elhárítása a közrendészeti tudomány tárgyát képezi, származhatnak vagy az emberek gonosz akaratából, vagy azoknak vigyázatlanságából, vagy a természeti elemektől, azaz az emberi akarattól független eseményektől”. Véleményem szerint ez az első magyar nyelven megalkotott rendészeti fogalom, amelynek főbb gondolatai ma is időtállóak. Ezek közül is kiemelem az államra leselkedő veszélyek elhárítását, felszámolását. Munkájában általánosan a rendőri tevékenységekről a következőket írta: „A rendnek és bátorságnak fenntartása, és minden veszélynek megelőzésére, (a)mi czélja a rendőri intézvénynek, a rendőrségnek többféle tevékenységet ki kell fejteni, ezen tevékenységek pedig a következők: az észlelő megelőző, visszanyomó és felfedező tevékenység.”

Karvasy művében fontos rendőri hivatalnoki kelléknek tartotta a következőket, amelyek – úgy gondolom – ma is megfontolandóak lehetnek:

- „Bírjanak a közrendészeti tudomány elveinek általános, országuk rendőrsége különös szabályainak ismeretével.
- Legyen józan ítéletük, lélekjelenlétük, gyors feltalálási tehetségük.
- Legyenek hivatalukban buzgók és megvesztegethetetlenek, a közjó iránt pedig viseltessenek lelkesedéssel.
- Mutassanak cselekvésükben komolyságot, erélyt és szilárdságot, amit szelídséggel és humanitással mérsékeljenek.”

A rendőrségi hatáskört illetőleg igen határozottan fogalmazott: „ugyanazon rendőri hatóságoknak mindenki születés vagy rangkülönbség nélkül alá legyen vetve, mert ahol e tekintetben kivételnek van helye, ott lehetetlen jó rendet tartani fenn.”

Csak érdekességként tartom fontosnak megemlíteni, hogy a szerző a kultúrpolitikát és az oktatást tárgyaló részben az egyetemeket a tudós iskolák legfelsőbb polcán állónak nevezi, ahol a tanszékeket jeles – nemcsak a tudományosság bőségével, hanem előadási tehetséggel is megáldott – tanárokkal kell feltölteni. Karvasy egyértelműen állást foglalt az akadémiai, tanulmányi és tanári szabadság mellett, ugyanakkor lábjegyzetben megemlítette, hogy a tanári tanulási szabadság semmit sem ér, ha az órákat a hallgatók nem látogatják, nem jegyzetelnek és nem tanulnak szorgalmasan.

11 „A rendőrségnek az egyes polgárok személyes bátorléte iránti gondoskodás magába foglalja a veszélyek eltávolítását, melyek polgárok életét, testépségét, szabadságát és becsületét fenyegetik.”

12 „Minden veszély elhárítása, amely a polgárok vagyoni bátorságát fenyegeti.”

A könyv kiadásának helye és ideje is fontos. Pesten, 1862-ben jelent meg magyar nyelven, azaz az első rendőrségi törvényt megelőzve, tizenhárom évvel az 1848-49-es forradalmat követően, az osztrák elnyomás idején. A 162 oldalon megfogalmazott, rendészettel kapcsolatos ismeretek az utókor számára példaként, de esetenként támadási felületként is szolgáltak, ám ez semmiképp nem kisebbítette Karvasy Ágoston rendészettudomány területén betöltött úttörő szerepét. S talán az sem véletlen, hogy egyetemi oktatói éve alatt hallgatója volt az a Concha Győző, aki később a 20. század első éveiben a rendészet témakörében tartotta meg akadémiai székfoglalóját.

Karvasy Ágoston érdemei között meg kell még említeni, hogy a reformkor szellemében a munkáit magyar nyelven írta, s ezzel nagymértékben hozzájárult a magyar nyelv ápolásához, fennmaradásához. Talán az sem véletlen, hogy a rendészettudományhoz köthető első szakmai folyóirat 1878-ban „Közrendészet” címmel jelent meg. S bár az első ipari forradalmat követően a polihisztorok kora lejárt, Karvasy Ágoston kétségkívül több tudomány területén is maradandót alkotott, és a rendészet terén is kiemelkedő teljesítményt nyújtott. Érdemei elismeréséül nemesi és – 1863-ban – királyi tanácsosi címet kapott. Nyugdíjas éveit Bécsben töltötte, és 1896-ban ott is hunyt el.

IRODALOMJEGYZÉK

Felhasznált irodalom:

- Glatz Ferenc (szerk.) (2003): *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai 1825–2002*. Budapest, MTA Társadalomkutató Központ.
- Sallai János (2008): *Néhány rendészeti fogalom a múltból*. Forrás: www.pecshor.hu/periodika/2008/sallai.pdf
- Sallai János (2014): A rendészet fogalmának kialakulása és történetének áttekintése. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Rendészettudományi gondolatok*. Budapest, MRTT.
- Szigeti Endre (1991): Karvasy Ágoston. In Mihalik István (szerk.): *Magyar közgazdászok arcképvázlatai*. Budapest, BKTE.
- Szinnyei József (1897): *Magyar írók élete és munkái*. Budapest, Hornyánszky.

Karvasy Ágoston főbb művei:

- A politikai tudományok rendszeresen előadva I–III*. Győr, Streibig, 1843–1844.
- A magyar váltójog*. Győr, Streibig, 1846.
- A közönséges váltórendszabály*. Buda, 1850.
- A váltójog főleg kereskedési és ipartanodák számára. A közönséges váltórendszabály és a még fennálló magyar váltótörvények szerint*. Pest, Heckenast, 1852.
- Népszerű nemzetgazdaságtan, a mívelt rendek szükségéihez alkalmazva*. Pest, Emich, 1861.
- Az államháztartási vagyis pénzügyi tudomány*. Pest, Emich, 1862a.
- A közrendészeti tudomány*. Pest, Emich, 1862b.
- Az alkotmányi és az igazságügyi politika*. Pest, Emich, 1862c.
- A váltójogtan*. Pest, Heckenast, 1862d.
- A magyar váltójogi eljárás*. Pest, Heckenast, 1864.
- Az ausztriai általános polgári törvénykönyv*. Pest, Eggenberger, 1870.

SUMMARY

The Pioneer of the Hungarian Police Science, Karvasy Ágoston

SALLAI János

Ágoston Karvasy's book, A közrendészeti tudomány (The Science of Public Policing), which was published in 1862, was the first significant study of the history of Hungarian law enforcement. The work of this prominent legal academic established the theory of law enforcement. Police science is analysed in his book in accordance with contemporary requirements. My paper presents his life and his academic achievements.